

Bu yazının tüm hakları yazara aittir.

SPORDA HEM ÖZGÜRLÜK HEM LAİKLİK NE MÜMKÜN

Kamusal alanda türban serbestliğini nasıl tartıştıysak spor alanında da tartışmamızın kaçınılmaz olacağı kanısındayım. Nitekim, Voleybol milli takım oyuncusu Aysun Özbek'in "tesettüre girmesi" konulu gazete haberi ve bu haber ardından Voleybol Federasyonu Genel Başkanı Erol Ünal Karabıyık'ın türbanlı sporcuların voleybol maçlarında yer alamayacağına ilişkin açıklamasının da sporda türbanlı kadınların yer alma biçimlerine yönelik bir tartışmayı başlatmasını umuyorum. Fakat itiraf etmeliyim ki çok fazla umudum yok. Çünkü ucu siyasete mecburen dayanan ya da dayandırılan herhangi bir tartışma spor alanında çok yüzeysel kalıyor ve tartışmasız kabul görmüş modern spor argümanları öne sürülerek olası tartışmaların da önü kesiliyor.

Sporun ülkesi olmaz, sporun dini ve dili olmaz gibi modern söylemlerin neresinden tutarsanız tutun ve modern spor tarihinin neresinden bakarsanız bakın modern liberal eşitlik söylemlerinin sporda tartışmalı bir yeri olduğunu görürsünüz. Bu tartışmanın yüreğinde genç kızlar ve kadınların spora katılımı yer almaktadır. Kadınlar spor ortamında erkeklerle eşit ve özgür bir biçimde katılamamakta, ve bu ortamda var olabilmek için egemen olan cinsiyetçi ideolojilerle mücadele etmek durumunda kalmaktadırlar. Fakat bu mücadele her kadın için aynı şiddette olmamakta. Örneğin müslüman kadınlar toplumsal/dinsel/kültürel faktörler bağlamında hem profesyonel hem de rekreasyonel spor/fiziksel aktivite ortamında çok az yer alabilmektedirler.

11 Eylül sonrasında Batı dünyasında yaşanan İslamfobisinin yarattığı gerginlikle beraber müslüman kadınların spordaki konuları tartışılmaya başlanmıştır. Spor bilimleri alanında yapılan tartışmalar yoğunluklu olarak müslüman genç kızların beden eğitimi derslerine katılım biçimlerine odaklandı. Örneğin, İngiltere'de yapılan bir çalışmada, Pakistan, Mısır ve Türkiye gibi ülkelere gelen göçmen müslüman öğrencilerin beden eğitimi derslerinde dinlerinin gerekliliklerini yerine getirmeleri durumunda bazı problemler yaşayabildikleri ortaya çıkmıştır. Bu gereklilikler dinin yanında kültürle de birleştiği için tek bir yorumdan bahsetmek elbette ki doğru olmamakla birlikte, ortak problemler ramazan aylarında beden eğitimi derslerinde yaptırılan ağır fiziksel aktiviteler, daha çok kız öğrenciler için kıyafet zorunluluğu, kız ve erkek birlikte eğitim ve duşlar/soyunma

odalarıdır. Müslüman öğrencilerin yaşadıkları bu sorunlar, öğrencilerin eğitim hakkından eşit yararlanabilmeleri bağlamında değerlendirilip hem ulusal hem de özel olarak okullar bünyesinde kültürel çeşitlilik politikalarına dahil edilmiştir.

Batıda ve Orta Doğuda spor alanında kadının konumunu iyileştirmeyi hedefleyen bazı feminist örgütlerin son yıllardaki gündemlerinin başında Müslüman kadınların ve genç kızların spora katılımları gelmekte. Bu konunun tartışıldığı ülkeler daha çok İran, Uman, Mısır ve Suudi Arabistan gibi gibi ülkeler olmakla birlikte müslüman topluluklarının yoğun olarak yaşadığı Amerika ve Büyük Britanya da bu tartışmanın gerçekleştirildiği ülkeler. Türkiye ise bu tartışmanın henüz çok başında.

11-16 Şubat 2008'de Uman Sultan Qaboos Üniversitesinde IAPESGW (International Association of Physical Education and Sport for Girls and Women), Kadınlar ve Genç Kızlar için Uluslararası Beden Eğitimi ve Spor Derneği'ne üye müslüman toplulukların yer aldığı ülkelerin (Bosna ve Hersek, Danimarka, Mısır, İran, Irak, Malezya, Fas, Umman, Güney Afrika, Suriye, Türkiye, Birleşik Arap Emirlikleri ve Birleşik Krallık) katıldığı bir toplantı gerçekleştirildi. Türkiye'den İlnur Hacisoftaoğlu'nun katıldığı toplantıda, müslüman ve müslüman olmayan ülkelerdeki müslüman kadınların ve genç kızların spora katılımlarında karşılaştıkları zorluklar ve bu zorlukların ortadan kaldırılmasına yönelik ülkelere özgü politikalar tartışıldı ve deneyimler paylaşıldı. Toplantı sonrasında **Kabul Et ve Saygı Göster (Accept and Respect)** adlı bir deklarasyon yayınlandı. Deklarasyonun maddelerinden bazıları: (1) Beden eğitimi ve fiziksel aktivite her genç kızın ve genç erkeğin ve her kadın ve erkeğin yaşamında önemli olduğunu tekrarlıyoruz. (2) Spor ve eğitim sistemlerinde çalışan bireylere, müslüman kadınların ve genç kızların kendi dinlerini yaşayabilmelerinin ve spor ve fiziksel aktiviteye katılabilmelerinin farklı yollarını, örneğin fiziksel aktivite tercihi, kıyafet tercihi ve karma ya da kadın erkek ayrı gruplandırma, kabul etmelerini ve saygı göstermelerini öneriyoruz. (3) Uluslararası spor federasyonlarını yarışmalarda giyilecek kıyafet talimatlarının İslami gereklilikleri, görgü kuralları ilkelerini (kültürlere özgü), güvenliği ve bütünlüğü dikkate alarak, kucaklayacağını temin ederek katılımı sağlama yükümlülüklerini yerine getirmelerini sağlayacağız.

Türkiye'de, GSGM ve federasyonların kılık kıyafet talimatlarına göre sporcuların türbanla yarışmalara katılmaları yasak. Talimata göre sporcular herhangi bir ırk, zümre, din,

mezhep ve siyasi görüşü ima edici amblem, rumuz, işaret, rozet, aksesuar ve benzeri unsurlar taşıyamaz. Sadece bu talimat doğrultusunda bile türbanlı sporcuların varlığını kabul edip saygı göstermenin imkanı olduğuna inancım çok az. Ama spor camiasında egemen olan cinsiyetçi zihniyet yapılarının bu konu bağlamında da olsa sorgulanması gerektiğini düşünüyorum.

Kadın sporcuların türbanlı yarışmalara katılmaları yaklaşık on yıl önce gündeme gelmişti. 1999 yılında Belçika'da düzenlenen bir turnuvada Taekwando Milli Takımında yarışan kadın sporculardan bazılarının türbanlı mindere çıkmaları ve kürsüye çıkan sporculara tekbirli desteğin sunulması sonrasında, o dönemin Spordan Sorumlu Devlet Bakanı Fikret Ünlü, takımın antrenörlerin görevlerine son verildiğini ve Teftiş Kurulu'na da soruşturma talimatı verildiğini açıklamıştı. Ünlü yaptığı yazılı açıklamada, Cumhuriyetin temel değerlerine yönelik, provakatif özellik taşıyan kalkışmaların, toplumun geniş kesimlerinde çok ciddi rahatsızlıklar yarattığını vurgulayarak, "**Spor gibi evrensel ve politika dışı olması gereken bir konuda** ortaya çıkan bu davranış, son derece üzüntü verici olarak değerlendirilmektedir" dedi. Aynı olay sonrasında, Ankara DGM Başsavcılığı spor salonlarının ağırlıklı şeriatçı militan yetiştirme amaçlı kullanıldığını bildirmişti. Voleybol milli takım oyuncusu Aysun Özberk'in tesettüre girmesinde de müslüman gençlerin ve kadınların spora katılımları, özellikle profesyonel spora katılımları, şeriat tehlikesi bağlamında değerlendirilip bireysel hak ve hukuk kavramlarına bir türlü dokunulamadı.

Sporu politikanın dışında tutmanın yolu spor ortamında her kesimden sporcunun özgür ve eşit bir konumda yer alabileceği güvenli bir ortamın yaratılması için kurumsal politikalar geliştirmektir. Bunun yapılabilmesi için öncelikle, sporu politika dışı bir alan olarak kabul ederek her türlü tartışmayı ve her türlü politik olayı provakasyon olarak nitelendiren, evrenselliği farklı kimlik, cinsiyet, din ve dilden sporcuların bir arada var olabileceği düşüncesinin dışında kurgulayan yasakçı zihniyetin terkedilmesi gerekmektedir. Çünkü spor alanında geçerli olan bu zihniyetteki şeffaflık algısı, sporu her türlü tartışmanın uzağında tutmaya çalışarak onu aslında kendi içine kapalı bir camia anlayışı içerisine mahkum ederek gerçek şeffaflıktan uzaklaştırmaktadır.

Bir kamusal alan olarak sporda her din, dil, etnik köken ve cinsel tercihden bireyin görünür ve aktif olmasının gerekliliğinin tartışılmasını önemli buluyorum. Türkiye'de

türban tartışması, laiklik ve din ve vicdan özgürlüğü ikiliği bağlamında tartışıldı. Bu tartışmalarda bir boyutunda türbanın din ve vicdan özgürlüğü bağlamında kadının dini vecibeleri yerine getirmesinin bir yolu olduğu kadar, kadın için kamusal alanda yer alabilmesinin de bir yolu olduğu görüşü de yer aldı. Üniversitelerde türban serbestliğinin genç kadınlara getireceği özgürlükler çok fazla tartışıldı, ama bu tartışmaların sonucunda, tartışmanın her iki ucunda da var olan yasakçı zihniyetin kadınlara herhangi bir özgürlük alanı tanımadığı ortaya çıktı.

Yasakçı zihniyetin farklı kimliklerin varlığını bir tehlike olarak algılaması, sporun özünde olduğunu ya da olması gerektiğini iddia ettiğimiz özgürlükçü ve barışçıl ortamın yaratılmasındaki en büyük engellerden birisidir.

Canan Koca

Uluslararası Kız Çocukları ve Kadınlar için Beden Eğitimi ve Spor Birliği

Türkiye Temsilcisi

canankoca2002@yahoo.com